

INTRAPERSONALNA INTELIGENCIJA: VISOKI DOMETI²

Rezime: U svom pluralističkom viđenju inteligencije, razrađenom i predstavljenom u okviru teorije o viševrsnoj inteligenciji, Hauard Gardner prvobitno izdvaja sedam vrsta relativno nezavisnih inteligencija: lingvističku, muzičku, logičko-matematičku, spacijalnu, telesno-kinestetičku, interpersonalnu i intrapersonalnu. Intrapersonalna inteligencija odnosi se na procese koji omogućavaju razlikovanje vlastitih osećaja, a bazično se odnosi na razlikovanje prijatnog od neprijatnog, te na delovanju na osnovu tog razlikovanja. Na najvišim nivoima ova vrsta inteligencije odnosi se na razlikovanje vlastitih osećaja, namera, motivacije i dovodi do dubokih samospoznaja. Kada govori o formama izuzetnosti, Gardner se posebno bavi onom koja se odnosi na izrazito razvijenu sposobnost introspekcije, te posebno proučava životni put istaknutih ličnosti čija dela krase visoki dometi introspekcije i samo-refleksije.

Gljučne reči: darovitost, Gardner, intrapersonalna inteligencija, introspekcija, teorija multiple inteligencije.

Gardnerovo određenje intrapersonalne inteligencije

U svom pluralističkom viđenju inteligencije, razrađenom i predstavljenom u okviru teorije o multiploj inteligenciji (višestrukoj ili viševrsnoj, engl. „multiple intelligences”), Hauard Gardner prvo izdvaja sedam vrsta relativno nezavisnih inteligencije. Po ovoj prvobitnoj podeli to su: lingvistička; muzička; logičko-matematička; spacijalna; telesno-kinestetička; interpersonalna i; intrapersonalna (Gardner, 1993), a kasnije produžava ovaj niz (Gardner, 1999). Svaka od izdvojenih inteligencija osobena je po svojoj neurofiziološkoj zasnovanosti, razvojnom putu i simboličkom predstavljanju i svaka od njih naročito se angažuje u nekim naukama i oblastima učenja i rada. Stoga, za svaku od njih, na ovim osnovama, možemo izvoditi posebne vaspitne i pedagoške implikacije.

U sklopu personalnih inteligencija Gardner razlikuje intrapersonalnu i interpersonalnu inteligenciju, smatrajući pritom da postoji mnogo različitih oblika personalnih inteligencija. Svaka kultura ima svoj simbolički sistem i svoj način interpretiranja iskustva i onog što bismo mogli nazvati „sirovim materijalom” kojim operiše personalna inteligencija. Po Gardnerovoj oceni, u odnosu na druge forme

¹ zkrnjaic@f.bg.ac.rs

² Rad je urađen u okviru projekta „Identifikacija, merenje i razvoj kognitivnih i emocionalnih kompetencija važnih društvu orijentisanom na evropske integracije” (br. 179018), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

inteligencije, kao što, su na primer, prostorna ili telesno-kinestetička, koje je nešto lakše identifikovati i porediti u različitim kulturama, personalna inteligencija je osobenija, teže ju je porediti, a ponekad čak ona ili neke njene forme mogu da budu neprepoznate od strane pripadnika neke druge kulture (Gardner, 1993).

Oblikovanje personalne inteligencije kulturom vodi ka različitim i brojnim oblicima, pa i patološki oblici personalne inteligencije mogu da se ispolje na mnogo različitih načina. Varijabilitet personalne inteligencije posebno se ogleda u širokom opsegu ispoljavanja njenih krajnjih dometa.

Visoki dometi intrapersonalne inteligencije

Intrapersonalna inteligencija odnosi se na procese koji omogućavaju razlikovanje vlastitih osećaja, a bazično se odnosi na razlikovanje prijatnog od neprijatnog, te na delovanju na osnovu tog razlikovanja. Na najvišim nivoima ova vrsta inteligencije odnosi se na razlikovanje vlastitih osećaja, namera, motivacije i dovodi do dubokih samospoznaja. U tom smislu, kada govori o formama izuzetnosti, Gardner se posebno bavi onom koja se odnosi na introspekciju i prati oblike preko kojih se iskazuje izrazito razvijena sposobnost introspekcije kao što su, na primer, književna dela, dnevnici i pisma.

Jedan od načina proučavanja visokih dometa intrapersonalne inteligencije je i proučavanje životnog puta istaknutih ličnosti čija dela svedoče o visokim dometima introspekcije i samo-refleksije, a to su često pisci. Tako Gardner (Gardner, 1997) pored ličnosti koje odlikuje vrhunski nivo ovladanosti i izvođenja („Master”, primer Mocart), stvaralaštva (Maker, primer Frojd) i uticaja („Influencer” primer Gandi), posebno izdvaja i intrapersonalnu sferu (i posebno analizira život i delo književnice Virdžinije Vulf).

Pored personalne inteligencije, neki autori posebno izdvajaju i definišu personalni talenat kao ekspertizu koja (može da) se razvija u domenima samosvesti, donošenja odluka i samo-regulacije (Moon, 2003). Personalni talenat facilitira kako u ostvarivanju visokih postignuća i uspeha, tako i zadovoljstva životom. Ceneći da se razvoj ovog talenta odvija uglavnom neformalno, 'samoučki', Mun (Moon, 2003) se zalaže za sistematsku podršku njegovog razvoja u obrazovanju u savladavanju potrebnih znanja i veština. U tom smislu neki autori su osmislili i preporuke za efikasnije učenje i postizanje što boljih rezultata koje se odnose, na primer, na: kontrolisanje straha od neuspeha, postavljanje prioriteta, planiranje i upravljanje vremenom, te prevladavanje oklevanja i razvoj samopouzdanja (Stenberg & Grigorenko, 2000).

Intrapersonalna inteligencija ima veoma širok dijapazon ispoljavanja i polje delovanja, budući da intrapersonalne sposobnosti obuhvataju niz sposobnosti bitnih za upravljanje učenjem i razvojem, a pritom se odnose na sposobnosti bitne za stvaranje i profesionalne aktivnosti, kao i za privatni, unutrašnji život. Ovo je posebno izraženo kada je reč o sposobnostima primene odnosno tzv. izvršnim sposobnostima koje su zapravo metakognitivne sposobnosti.

Pošto se metakognitivne sposobnosti odnose na naše znanje o sopstvenim kognitivnim sposobnostima, na vođenje, nadgledanje i izvođenje mentalnih procesa,

mogli bismo da kažemo da se iskazuju u različitim oblastima i aktivnostima, u učenju i profesionalnom radu u nauci, umetnosti, preduzetništvu itd. Tako, na primer, upravo metakognitivne ili izvršne sposobnosti darovitih preduzetnika omogućavaju primenu ideja u praksi i upravo te sposobnosti omogućavaju da se prevaziđe tzv. inovacioni jaz između kreativnih ideja i njihove primene u vidu produkata, procesa ili usluga. Stoga posebni setovi umenja "znati-šta" i "znati-kako" čine značajan deo razvoja inovativnih sposobnosti (Shavinina, 2009).

U modelu ekspertize koji razvijaju Sternberg i Ben Ziev (Sternberg & Ben-Zeev, 2001) metakognitivne veštine jedan su od suštinskih odnosno glavnih sastojaka za usvajanje i konsolidovanje seta veština potrebnih za ovladavanje u jednom ili više domena ljudskih delatnosti na visokom nivou (uz veštine učenja; veštine mišljenja kao što su: analitičke, kreativne i praktične veštine mišljenja; znanje; motivaciju i kontekst), a s obzirom na dinamičnu prirodu darovitosti i postepen proces razvoja.

Empirijski podaci o samoproceni intelektualnih sposobnosti i ulozi subjektivnog doživljaja vlastite kompetentnosti

Možemo govoriti o intrapersonalnim sposobnostima u sklopu odlika darovitih, kao o metakogniciji, kognitivnoj samoregulaciji, metakognitivnoj fleksibilnosti, tačnoj proceni sopstvenih sposobnosti i učinka itd. Ovom prilikom predstavice mo empirijske podatke o samoproceni intelektualnih sposobnosti i ulozi subjektivnog doživljaja vlastite kompetentnosti darovitih mladih u našoj sredini (Krnjaić, 2002).

1. Prvo će biti predstavljeni podacima koji se odnose na *samoprocenu uspešnosti rešavanja testa inteligencije* visoko pozitivno selekcionisane grupe studenata. Različiti nalazi i zapažanja tokom niza godina u radu na selekciji kandidata za stipendije Republičke fondacije za razvoj i podsticanje naučnog i umetničkog podmlatka uputili su na ispitivanje veze između ostvarenog rezultata na testu inteligencije i ispitaničeve procene sopstvenog postignuća.

Pošlo se od očekivanja da će visoko selekcionisana grupa kandidata za stipendije Fondacije imati, uglavnom, dosta tačnu procenu svog postignuća na testu inteligencije. Istraživanjem je obuhvaćena grupa od 360 kandidata za stipendije Fondacije. Ispitanici su prvo rešavali Katelov test inteligencije, potom je od njih traženo da napišu koliki procenat zadataka misle da su tačno rešili (Kovačević & Krnjaić, 1999; Krnjaić, 2002).

Razmatrajuću razliku između procenjenog i stvarno dobijenog skora (procenata tačnih odgovora) mogu se izdvojiti, s jedne strane, ispitanici koji su veoma potcenili svoj stvarni rezultat (do 45%), a s druge strane, ispitanici koji su ga veoma precenili (do 40%). Najveći broj razlika, međutim, kretao se u rasponu od +10 do -10%.

Najniži rezultat na Katelovom testu imaju ispitanici koji najviše precenjuju svoj uspeh na testu (precenjuju ga za 15% i više), a zatim oni koji, takođe, precenjuju svoj uspeh, mada u manjoj meri. Najviši rezultat na ovom testu

inteligencije imaju oni koji tačno, u granicama od +5 do -5%, procenjuju svoj uspeh na testu.

Ispitanici sa najvećim greškama u proceni svog rezultata, bilo u pozitivnom ili u negativnom smeru, imaju značajno niži rezultat na ovom testu inteligencije. Korelacija skora apsolutne razlike i uspeha na Katelovom testu je -0.29.

Uočene razlike u proceni sopstvene efikasnosti na testu inteligencije kandidata za stipendije Fondacije govore, između ostalog, da je u okviru selekcionih procedure potrebno sprovesti psihološko testiranje. Kad se radi o apsolutnoj veličini greške u proceni, najviše greške ispitanici s najslabijim rezultatom na Katelovom testu (s tim što valja imati u vidu da je "najslabiji" rezultat još uvek iznad populacijskog proseka). Ako posmatramo kvalitet grešaka, precenjivanje ili potcenjivanje svog uspeha, slabije rezultate na testu inteligencije imaju oni koji procenjuju svoje skorove. Ovu pojavu delom objašnjava i to što visok akademski uspeh ne moraju uvek da prate visoke intelektualne sposobnosti (Krnjaić, 2002).

2) Nalazi nekih domaćih istraživanja govore o značajnoj ulozi *subjektivnog doživljaja vlastite kompetentnosti i samoprocene intelektualnih sposobnosti u ostvarivanju postignuća*. Na uzorku učenika prvog razreda gimnazije prirodno-matematičkog usmerenja Opačić i Kadrijević (1996) utvrdili su da je u odnosu na rezultat na testu inteligencije subjektivni doživljaj matematičke kompetentnosti jednako važan, a možda i važniji, prediktor matematičkog postignuća.

Branković i Opačić (1996) ispitivali su relacije između samopoimanja i kognitivnih sposobnosti polaznika programa Istraživačke stanice Petnica. Za ovu grupu natprosečno inteligentnih adolescenata (prosečan IQ oko 1 SD iznad proseka populacije) utvrđeno je da je na osnovu rezultata na skalama samopoimanja moguće predvideti nešto više varijanse kognitivnog funkcionisanja nego obrnuto.

Zaključak

Navedeni rezultati i nalazi imaju značajne pedagoške implikacije. Oni govore o značaju koji imaju neintelektualni faktori na postignuće, pre svega, motivacija i doživljaj sopstvenih sposobnosti. Zato je važno obezbediti institucionalizovanu podršku svim učenicima i studentima kako bi pored uslova za učenje imali i uslove za ispoljavanje i doživljavanje sopstvene kompetentnosti. Posebno je potrebno raditi na osmišljavanju podrške učenicima i studentima u razvoju i ovladavanju veština iz domena ličnosti (postavljanju prioriteta, planiranju i upravljanju vremenom i razvoju samopouzdanja, na primer) kako bi ostvarili svoje potencijale i bili zadovoljni svojim životom.

Literatura:

- Branković, B. i Opačić, G. (1996). Relacije između samopoimanja i kognitivnih sposobnosti kod natprosečno inteligentnih adolescenata, Saopštenje na II naučnom skupu – *Empirijska istraživanja u psihologiji*, Institut za psihologiju i Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju, Filozofski fakultet, Beograd.

- Gagne, F. (2005). From Gifts to Talents: The DMGT as a Developmental Model. In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.) *Conceptions of giftedness* (second edition), pp. 98–119. New York: Cambridge University Press.
- Gagne, F. (2010). Motivation within the DMGT 2.0 framework. *High Ability Studies*, 21 (2), 81–99.
- Gardner, H. (1993). *Frames of Mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books (second edition).
- Gardner, H. (1997). *Extraordinary minds*. London, Weidenfeld & Nicolson.
- Gardner, H., Kornhaber, M. i Wake, W. K. (1999). *Inteligencija: različita gledišta*. Zagreb: Naklada Slap.
- Kovačević, P. i Krnjaić, Z. (1999). Procena sopstvene efikasnosti na jednom testu inteligencije, Saopštenje na V naučnom skupu – *Empirijska istraživanja u psihologiji*, Institut za psihologiju i Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju, Filozofski fakultet, Beograd, Knjiga rezimea, str. 19.
- Krnjaić, Z. (2002). *Intelektualna nadarenost mladih*. Beograd: Institut za psihologiju i Izdavačko preduzeće „Žarko Albulj”.
- Moon, S. M. (2003). Personal talent. *High Ability Studies*, 14 (1), 5–21.
- Opačić, G. i Kadrijević, Đ. (1996). Ljudi geometrije i ljudi finese: empirijski prilog jednoj staroj tipologiji, Saopštenje na II naučnom skupu – *Empirijska istraživanja u psihologiji*, Institut za psihologiju i Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju, Filozofski fakultet, Beograd.
- Shavinina, L. V. (2009). The fundamentals of innovation education. U: L. V. Shavinina (ur.), *International handbook on giftedness* (str. 29–51). Springer Science and Business Media.
- Sternberg, R. J., & Grigorenko, E. (2000). Teaching for Successful Intelligence. *Arlington Heights, IL: Skylight Professional Development*.
- Sternberg, R. J. & Ben-Zeev, T. (2001). *Complex Cognition: The Psychology of Human Thought*. New York: Oxford University Press.

Zora Krnjaic, PhD

Institute of Psychology
Faculty of Philosophy, University of Belgrade

INTRAPERSONAL INTELLIGENCE: EXTRAORDINARY FORMS

Summary: In his plurastic view of human intelligence, presented in the theory of multiple intelligences, Gardner distinguishes seven distinct, relatively autonomous intelligences: linguistic, musical, logical-mathematical, spatial, bodily-kinesthetic, interpersonal and intrapersonal. Intrapersonal intelligence refers to processes which allow distinction among personal sensations, basically between pleasant and unpleasant and consequently acting on this distinction. At the most developed levels intrapersonal intelligence refers to personal inner life differentiations (sensations, feelings, intentions and motivations) leading to profound self knowledge. Speaking of extraordinary forms, Gardner is particularly concerned with the one referring to introspection and studies the lives of exceptional individuals whose works are outstanding examples of introspection and self-reflection.

Keywords: Gardner, giftedness, intrapersonal intelligence, introspection, the theory of multiple intelligences.